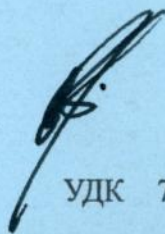

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКА АКАДЕМІЯ МИСТЕЦТВ**

КОВАЛЕНКО
Анатолій Іванович

УДК 7.03 (477)

**ТВОРЧА СПАДЩИНА І.Г.МЯСОЄДОВА
(ДОСЛІДЖЕННЯ МЕТОДУ СТИЛЕТВОРЕННЯ В
УКРАЇНСЬКОМУ ОБРАЗОТВОРЧОМУ МИСТЕЦТВІ
ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ)**

спеціальність 17.00.05 - образотворче мистецтво

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата мистецтвознавства

Львів – 2002

00761973 (X)

Дисертацією є рукопис

Робота виконана на кафедрі історії
Львівської академії мистецтв**Науковий керівник:**кандидат мистецтвознавства,
доцент, декан факультету історії та теорії
мистецтв Львівської академії мистецтв
ШМАГАЛО Ростислав Тарасович**Офіційні опоненти:**доктор мистецтвознавства, професор,
завідувач кафедри графіки та історії мистецтв
Південноукраїнського державного
педагогічного університету
ТАРАСЕНКО Ольга Андріївна (м. Одеса)кандидат мистецтвознавства, старший
науковий співробітник, заступник
директора Інституту народознавства
НАН України
ЯЦІВ Роман Миронович**Провідна установа:**Національна академія образотворчого
мистецтва та архітектури,
кафедра теорії та історії мистецтваЗахист відбудеться "7" Червня 2002 року о 11 годині
на засіданні Спеціалізованої вченої ради Д 35.103.01 у Львівській
академії мистецтв за адресою: 79011, м. Львів, вул. Кубійовича, 38.З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Львівської академії
мистецтв (м. Львів, вул. Кубійовича, 38).Автореферат розісланий "4" Травня 2002 р.Учений секретар
Спеціалізованої вченої ради,
кандидат мистецтвознавства

І.В.ГОЛОД

ДВ 67.680

1

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Українська мистецтвознавча наука сьогодні перебуває на стадії усвідомлення своїх національних витоків і вивчення художніх процесів, які відбувалися на межі XIX-XX століть. Як відомо, цей час характеризується активним утвердженням різних стилів і напрямків у мистецтві. Майстри, які стояли біля витоків цих напрямків, часто були полярно відмінними у своїх новаторських пошуках, але об'єднані усвідомленням епохи як особливої світоглядної системи, здатної змінити "обличчя часу".

Дослідження методу стилетворення в українському образотворчому мистецтві початку XX століття автор розглядає крізь призму творчої спадщини одного з яскравих представників національної культури Івана Григоровича Мясоедова (1881-1953), мистецтво якого ніколи не було об'єктом окремого дослідження в Україні. А це ім'я в мистецтві співвідноситься з такими видатними особистостями, як М.Жук, І.Дряпаченко, В.Масютин, Г.Коваленко, О.Богомазов, Г.Нарбут, О.Кульчицька, М.Ольшевський, Ю.Панкевич та ін., які стояли біля джерел художніх напрямів та стилів, що мали місце в художньому житті України. Стилетворчі шукання І.Мясоедова дозволяють простежити шляхи й етапи творчої діяльності цілого ряду майстрів, визначити роль і місце кожної творчої особистості в українському образотворчому мистецтві.

Актуальність і важливість відкриття імені і творчої спадщини І.Мясоедова полягає не тільки в тому, що він сам був талановитою і яскравою людиною, але й в здійсненому ним внеску у розвиток художніх процесів в Україні на початку XX століття через пошуки нових засобів формотворення і методів образотворчості.

Враховуючи унікальність творчого обдарування І.Мясоедова, автор намагається показати художню особливість епохи і спрямованість художників його часу, відновити деякі загублені і забуті сторінки художньої культури.

Сьогоднішній стан в дослідженні творчості і життєвого шляху І.Мясоедова доводить актуальність вирішення науково-теоретичних питань: вивчення особливостей творчого методу та систематизації творчої спадщини митця.

Мета дослідження: дослідити творчий метод, визначити авторську систему в побудові стилістики художньої форми і змісту творів, виявити головні ланки морфологічної класифікації творчої спадщини; визначити роль та місце І.Мясоедова у художній культурі України та Росії початку XX століття.

Завдання дослідження:

- розглянути вплив соціально-історичних факторів та процесів на творчість митця;
- хронологічно вибудувати біографію та визначити основні віхи творчого шляху;
- розкрити у системі творчої спадщини І.Мясоедова методи формотворення

М. В. Стефаніка
АН України

ня (в монументальному і станковому малярстві, графіці, журнальній ілюстрації та театральньо-декоративному мистецтві);

- показати системотворчий принцип, який визначає методику побудови художньо-стилістичної мови, розкрити зв'язок даного принципу з характеристикою історичної епохи;

- визначити внесок художника у мистецтво України, Росії та Західної Європи початку ХХ століття;

- виділити головні аспекти досліджуваного творчого методу (філософські, естетичні, формотворчі і т.д.) і на їх основі простежити еволюцію авторського стилю;

- виявити і каталогізувати творчу спадщину.

Об'єктом дослідження є творча спадщина Івана Григоровича Мясоедова.

Предмет дослідження: творчий метод митця, особливості та закономірності його формування.

Хронологічні межі дослідження окреслюються часом професійної творчої діяльності І.Мясоедова: 1896-1953 роками. Творчу біографію художника можна умовно поділити на три періоди:

- 1896-1907 рр. (ранній період) - час навчання та перших спроб у мистецтві;
- 1907-1919 рр. - час зрілості та активної творчості;
- 1921-1953 рр. - мистецька діяльність періоду еміграції.

Метод дослідження: системно-історичний, що дає змогу комплексно розглянути творчий метод митця у контексті віянь і пошуків мистецтва його часу; метод порівняльного аналізу; метод морфологічної класифікації творчої спадщини. Теоретичною і методологічною основою даної дисертаційної роботи стали наукові дослідження провідних мистецтвознавців України і Росії, які висвітлюють проблемні аспекти розвитку художньої культури кінця ХІХ - початку ХХ століть.

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що сучасна мистецтвознавча наука одержала широкі можливості вивчення художньої культури української та російської еміграції, творчості тих майстрів, які опинилися поза батьківщиною і здобули згодом світове визнання. Звідси впливає сучасний підхід до осмислення життєвого і творчого шляху Івана Мясоедова. Оскільки більша частина творчої спадщини І.Мясоедова в Україні до сьогодні не вивчалася, мистецтвознавча інформація про неї майже не публікувалася і не велася робота з її систематизації, то теоретичні положення дисертації, які стосуються дослідження творчого методу митця, є новими і в історії українського мистецтвознавства.

Особистий внесок. Вивчення архівних матеріалів і періодичних видань початку ХХ століття дозволило значно розширити й збагатити творчий образ І.Мясоедова, осмислити складність тогочасного мистецтва України. Завдяки окремим числам літературно-художніх і спортивних журналів "Вершини", "Геркулес" та деяких інших вдалося виявити і ввести у науковий обіг низку гра-

фічних творів митця. Графічні малюнки, живописні й пастельні листи, які репродукувалися у дореволюційних виданнях, суттєво доповнюють творчу діяльність І.Мясоєдова і збагачують його стильову мистецьку скерованість у контексті тогочасної художньої культури.

На основі видань і авторських публікацій у пресі до 1917 року розкрито репродукції живописних творів, які зберігалися в музейних і приватних збірках України й Росії. Так була виявлена картина “Венеціанські купці-грабіжники” (1910), що репродукувалася в журналі “Нива” за 1910 рік у Бердянському художньому музеї (Україна), де вона зберігалася під назвою “Човен” (робота невідомого майстра).

Теоретичне значення результатів дослідження. Підсумки дослідження стверджують особистість І.Мясоєдова як непересічного представника творчої інтелігенції України кінця XIX - початку XX століть. За масштабністю проявів та особливостями творчого методу його мистецтво піднялося значно вище загальноприйнятих завдань. Тому результати дослідження є перспективними щодо введення в науковий обіг у теоретичному контексті для формування сучасних методологічних моделей творчості, вивчення українського і західноєвропейського образотворчого мистецтва.

Практичне значення результатів роботи. Поданий у роботі фактичний і теоретичний матеріал може суттєво заповнити прогалини в історії українського мистецтва, а також бути використаним теоретиками мистецтва у творчій та педагогічній практиці художніх шкіл при опрацюванні методики формування творчого стилю. Матеріали дисертації також можуть бути використані й при написанні нової редакції «Історії українського мистецтва кінця XIX - початку XX століть».

Апробація роботи (конференції, статті, виставки, монографії):

1 Участь у наукових конференціях і міжнародних симпозіумах: наукова конференція “По сторінках забутих імен” (Полтава, 1993); наукова конференція “Стиль модерн у мистецтві України” (Київ, 1996); Міжнародний симпозіум «Іван Мясоєдов. Шлях блукання» (Вадуць, князівство Ліхтенштейн, 1997); Міжнародний симпозіум «Крим у контексті східноєвропейських цивілізацій» (Сімферополь, 1998); Другі міжнародні філософсько-культурологічні читання «Діалог культур. Україна у світовому контексті. Мистецтво і освіта» (Львів, 1998); IV Міжнародна науково-теоретична конференція «Проблеми сучасного зарубіжного літературознавства і мистецтвознавства» (Сімферополь, 1998); Наукові читання “Культура народів Причорномор’я з стародавніх часів до сучасних днів” (Сімферополь, 1998). Результати дисертації опубліковані у 5-ти наукових фахових джерелах.

2 Організація виставок творів І.Мясоєдова. Автор дисертації від 1993 до 1998 років організував і провів заходи, що сприяли вивченню й пропагуванню імені й художньої спадщини І.Мясоєдова. Перша виставка творів художника відбулася у вересні 1993 року в залах Полтавського художнього музею ім. М.Ярошенка.

Наприкінці вересня 1997 року в Вадуці (столиці князівства Ліхтенштейн) була відкрита Перша ретроспективна виставка Є.Зотова (І.Мясоєдова), на якій експонувалося понад 180 творів живопису і графіки цього майстра з колекцій, приватних збірок колекціонерів Західної Європи, музеїв України та Росії. Аналогічна виставка була також відкрита в квітні-травні 1998 року в Москві, що пройшла у нових залах Інженерної споруди Третьяковської галереї.

3 Каталогізація творів І.Мясоєдова. Робота над виявленням, каталогізацією та введенням у науковий обіг творів І.Мясоєдова ведеться від 1987 року і сьогодні все ще вважається незакінченою, хоча має вагомні практичні результати. У 1998 році була зроблена перша спроба видання повнішого каталогу, який увійшов до монографічного видання, а також у додатки дисертаційної роботи.

Авторська монографія. Практичним завершенням дослідницької праці автора стало видання монографії “Іван Мясоєдов - художник Серебряного века” (Севастополь, 1998. - 204 с.), яка акумулює в собі весь накопичений матеріал і окреслює життєвий шлях та особливості творчого методу відомого майстра вітчизняної культури та мистецтва.

• **Структура дисертації.** Дисертація складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаної літератури та додатків. Додатки містять: “Роботи пошуковця за темою дисертації”, “Перший каталог картин та етюдів І.Г.Мясоєдова”, ілюстрації (80 сторінок). Основний матеріал дисертації викладено на 164 сторінках. Більшість ілюстративного матеріалу публікується вперше. Багато творів І.Мясоєдова не збереглося до нашого часу і тільки ці ілюстрації, зібрані з різних джерел, можуть дати певне уявлення про творчий спадок художника.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У ВСТУПІ обґрунтовано актуальність дослідження, його наукову новизну, сформульовані мета і завдання роботи, предмет та метод дослідження. Автор розглядає джерела дослідження, відзначає основні етапи апробації отриманих результатів та їх практичне застосування, визначає хронологічні рамки дослідження.

Розділ 1 АНАЛІЗ ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ. ОБҐРУНТУВАННЯ МЕТОДУ ДОСЛІДЖЕННЯ

У першому підрозділі проводиться окремий аналіз літератури, в якій відбитий час становлення і дозрівання художника, - це загальноєвропейські мистецтвознавчі праці (А.Гільдебрант, Ж.Базен), а також українська дослідницька література (М.Мурашко, М.Бойчук, П.Виноградов, І.Врона), праці сучасних науковців (Н.Адаскіна, Н.Молева, О.Тарасенко, В.Рубан, В.Овсійчук). Особистий творчий метод І.Мясоєдова розкривається в деяких листах художника В.Масютіна.

Крім того, у першому підрозділі розглянута, надрукована в Україні і в Росії до 1917 року, література, в якій про художника І.Мясоєдова багато писали кореспонденти газет і часописів: М.Брешко-Брешковський («Биржевые ведомос-

ти», «Геркулес»), Є.Кузьмін, О.Бенуа, М.Врангель, Я.Тугендхольд, С.Маковський в часописах «Аполлон», «Речь», «Современный мир» та ін. У журналах того часу («Неделя», «Огонек», «Вершины», «Нива») знаходиться чимало репродукцій творів І.Мясоєдова, які нині вважаються втраченими.

У другому підрозділі аналізуються спогади сучасників І.Мясоєдова, його вчителів і товаришів по мистецтву. Серед них - згадки першого директора Полтавської картинної галереї М.Бокій-Бікадорова, В.Оголевця, К.Петрова-Водкіна, О.Сидорова, В.Бакшеева, В.Мілашевського, Ф.Богородського, К.Трохименка та ін. Переважно всі вони розглядають художника у контексті його захоплення античністю, її культом краси, не вдаючись до глибшого аналізу його художніх творів. Також інформаційно багатими є архівні матеріали, які зберігаються у ЦДІА Росії (м.С.-Петербург), ЦДАЛІМ Росії (м.Москва), ДАПО України (м.Полтава) та Ліхтенштейнського товариства мистецтв ім. Є.Зотова (І.Мясоєдова) у Вадуді.

Третій підрозділ присвячений розкриттю життєвого і творчого шляху художника, а також проблемним аспектам художньої спадщини митця.

Над вивченням життєвого й творчого шляху І.Мясоєдова, крім автора дисертації, чим він займається від 1987 року, працюють іноземні дослідники. У серпні 1990 року на запрошення автора в Полтаву прибули барон Е.Фальц-Фейн та колишній юрисконсульт А.П.Гооп - хранителі спадщини І.Мясоєдова за кордоном. Зініційована ними конференція в м.Києві відкрила нову сторінку життєвого і творчого шляху художника.

У 1991 році в журналі «Образотворче мистецтво» про Івана Мясоєдова з'явилася стаття В.Шлеєва, в якій чимало помилок. Неприязною стосовно І.Мясоєдова виявилася й інша стаття цього ж автора «Сюжет для авантюрного роману: чудовий художник і фальшивомонетник», надрукована в газеті «Вечірня Полтава» (1996, №17, 26 квітня). У ній В.Шлеєв говорить не про мистецтво Мясоєдова, а про ефектні віхи його життєвого шляху. В мистецтвознавчому плані значно змістовнішою є стаття В.Шлеєва «Наш Іван Мясоєдов у Ліхтенштейні» у часописі «Філателія» (1992, №3), в якій він розповідає про роботу І.Мясоєдова над «Історичною серією» поштових марок Ліхтенштейна, виконаною ним в 1939-1942 роках.

Постав ряд газетних статей репортерів, які побували на ретроспективній виставці творів І.Мясоєдова, що відбулася в залах Третьяковської галереї в Москві у квітні 1998 року. Серед публікацій в українській пресі варто згадати статтю Є.Колон «Художник-атлет із «Саду богів» (156).

Четвертий підрозділ висвітлює літературу, яка друкувалася за кордоном від 1940 року: емігрантські часописи, статті дослідників І.Мясоєдова у Німеччині, Швейцарії та князівстві Ліхтенштейн.

Автор відзначає, що життєвим і творчим шляхом І.Мясоєдова за кордоном починають цікавитися в 40-х роках ХХ століття, коли художник опинився в князівстві Ліхтенштейн. Увагу привертають статті, присвячені роботі Мясоєдова

над історичною серією поштових марок, яка вийшла друком у Вадуді в 1939-1942 роках. Про цю серію у 1946 році писав швейцарський філателістичний журнал "Berner Briefmarken-Zeitung - Journal Philatelique der Berne" (390). Від 1956 року про життя і творчість І.Мясоєдова почав писати А.П.Гооп, який нині зберігає в приватній колекції понад 150 творів художника. До історичного збірника на честь 58-річчя князівства Ліхтенштейн він написав мистецтвознавчу статтю "Das Lebensbild eines grossen Kunstler", в якій вперше зроблено аналіз творчого шляху І.Мясоєдова.

У 1962 році в Вадуді вийшов ювілейний збірник з історії поштових марок князівства Ліхтенштейн, в якому ім'я І.Мясоєдова знову згадується з великою шанобою (398). В останні роки зацікавлення творчістю І.Мясоєдова спричинило появу кількох статей та каталогів. Серед найвагоміших - стаття колишнього куратора Ліхтенштейнського товариства ім. Є.Зотова Р.Ербентраут, яка за дозволом автора дисертації в 1996 році опублікувала дані ним матеріали у спеціальному мистецькому виданні (395).

У вересні 1997 року в Вадуді, а в 1998 - в Москві, пройшли ретроспективні виставки творів Івана Мясоєдова з виданням каталогу "Ivan Miassoyedoff (Eugen Zotow) - Spuren eines exils" (400). У ньому зафіксовано понад 180 творів живопису та графіки. В каталозі опубліковано ряд статей зарубіжних і вітчизняних науковців, в яких розглядаються життєві і творчі шляхи майстра.

Це видання є найважливішим для використання каталожних даних про твори, які зберігаються в приватних колекціях та Товаристві ім. Є.Зотова, і до цього часу залишалися невідомими вітчизняній науці. Матеріал для наукового дослідження автор черпав із ретроспективних виставок, що відбулися у Вадуді (1997) та в Москві (1998).

Статті цього каталожного видання лише повторюють уже відомий матеріал. Деякі з них використовують фактичний матеріал, запозичений із майбутньої книги про Івана Мясоєдова, яка була подарована дисертантом Ліхтенштейнському товариству ще на початку 90-х років ХХ століття. Інші статті цього каталогу також посилаються на публікації автора дисертації.

Розділ 2 ІВАН МЯСОЄДОВ: СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ

У розділі в короткому екскурсі життя художника заакцентовано його ставлення до суспільства у контексті художнього життя в Полтаві на початку ХХ століття, де від 1889 до 1919 років він жив і працював, а разом з ним - ціла плеяда талановитих представників української культури: О.Сластіон, В.Кричевський, Л.Позен, С.Васильківський, П.Мартинович, І.Дряпаченко, В.Максимович та ін.

2.1 Роль та місце І.Г.Мясоєдова у художній культурі України і Росії початку ХХ століття. Дисертант простежує життя І.Мясоєдова, батьком якого був відомий художник Григорій Мясоєдов.

Художню освіту Іван здобув у Московському училищі живопису, скульпту-

ри та архітектури (1896-1901), а згодом - у Вищому художньому училищі при Імператорській академії мистецтв у С.-Петербурзі (1907-1909).

Автор розкриває творчі шукання І.Мясоєдова у контексті розвитку культури і мистецтва України та Росії початку ХХ століття. Цей період визначився творчим спілкуванням з українським митцем Ф.Кричевським і участю в перших художніх виставках. Це був початок знайомства І.Мясоєдова з національним фольклором, використання його у своєму мистецтві для збагачення власного світовідчуття. Закоханий в античність, Мясоєдов створив у ці роки такі полотна, як "Похід аргонавтів за золотим руном" (1909, повтор - 1910), "Венеціанські купці-грабіжники", "Боротьба за тіло Патрокла" (1910) та ін. Від 1913 року художник бере активну участь у художньому житті України та Росії, а в своєму мистецтві стає на шлях модерну, де відчутні його прагнення пошуків нових форм. Водночас він використовував і сюжети античної міфології, й українські національні мотиви.

Художник у дореволюційні роки бере участь у численних виставках, влаштовує музично-танцювальні вечори, створює ескізи театральних костюмів, здійснює художнє оформлення журналів "Геркулес" та "Вершини", створює картини і пастельні листи на тему побуту свого народу.

Самобутньо і яскраво відобразив він апокаліпсис світової війни і хаос революції: у 1917-1919 роках створює гротескні твори на теми демонізму та зловісного образу російського революціонера. Від 1919 року І.Мясоєдов перебуває в Криму і практично останнім пароплавом наприкінці 1921 року залишає батьківщину.

2.2 І.Г.Мясоєдов та його творчість еміграційного періоду. У цьому підрозділі розглянуті соціально-політичні та культурні обставини російської та української еміграції. Життя під "штучним небом" для Мясоєдова почалося в Берліні, де він зустрічає своїх колишніх товаришів по мистецтву: В.Масютина, К.Горбатова, В.Фалілеєва та деяких інших. Тут художник намагається відновити втрачені картини, малює декорації до театральних вистав і фільмів, створює малюнки костюмів для своєї дружини Мальвіни Вернічі (інтерпретуючи її образ через стиль модерн), портрети емігрантів.

У 1938 році І.Мясоєдов переселяється до Ліхтенштейну, де проживе до 1953 року й створить десятки живописних та графічних творів, гравюрні серії поштових марок, фрескові розписи, портрети осіб княжого двору, краєвиди і натюрморти.

Розділ 3 СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ТА АНАЛІЗ ХУДОЖНЬОЇ СПАДЩИНИ І.Г.МЯСОЄДОВА підводить підсумок творчого шляху художника, визначає його місце і роль у художній культурі України початку ХХ століття.

Автор розглядає твори художника за стильовими особливостями, шукаючи спільне з найкращими майстрами його епохи. З визначенням ролі та місця І.Мясоєдова проводиться широкий аналіз соціально-історичних обставин, у яких йому доводилося працювати.

3.1 Антична міфологія в станковому та монументальному живописі. Антична міфологія складала невід'ємну частину образного світу І.Мясоедова як у побуті, так і у творчості. Його прагнення до ідеалу краси знайшло своє яскраве втілення вже у першій програмній картині “Похід аргонавтів за золотим руном”. У мистецтві Мясоедова міф проходить складну еволюцію і стає носієм стилю модерн. Автор звертає увагу на аналогії стилістичних пошуків І.Мясоедова та українських і російських майстрів цього керунку. Спільність у стильовому виразі автор простежує не тільки на прикладі осіб з близького оточення митця, але і на зразках західноєвропейського мистецтва. Таким чином, міф у мистецтві І.Мясоедова стає носієм символу, творцем певної надуманої реальності, виразником містичної ідеї, що панує в цьому світі. Так художник виражав свою втечу від тогочасної дійсності, втечу у мрію, у світ, де панує свобода дій,— людина бореться з насильством та силами зла, проявляючи мужність і волю до перемоги. Міф - це втеча від нового світу науки і машини, що приземлюють людину, а минула класика як абстрактно-нормативний ідеал і джерело одухотвореної, піднесеної краси є апріорною умовою віддаленості від навколишньої реальності. Відвернувшись від урбанізації та індустріалізації і культивуючи класичну культуру, чим створював навколо себе витончену атмосферу естетства, Мясоедов сподівався в історичному минулому віднайти якусь одвічну істину. Для нього вона була в романтиці і красі.

Розглядаючи численні на міфологічну тему полотна (“Боротьба за тіло Патрокла”, “Кентавромахія”, “Відпочинок амазонок у лісі після бою”, “Боротьба Тезея з кентаврами”, “Амазонка, що біжить”), усвідомлюємо його нове розуміння античності, наповнене земним життєлюбством і в той же час адаптованими рисами реалізму та імпресіонізму. Естетична категорія Краси у мистецтві Мясоедова - це краса як боротьба, вічне вмирання і вічне становлення, це прояв підвищеної, майже патологічної чуттєвості, що знаходить продовження в декадансі.

3.2 Українські фольклорні мотиви і методи стилетворення. У цьому підрозділі акцентовано на ще одній вітці символізму, пов'язаній з романтизмом, у якій проявлялась глибока зацікавленість художника до національних тем із життя українського народу, серед якого він ріс і виховувався, характеризується підвищеною виразністю форм та яскравістю кольорових відношень.

Українська тематика у творчості І.Мясоедова досить багата. Твори на тему життя і традицій українського народу Мясоедова належать приватним збіркам Європи та Товариства ім. Є.Зотова (І.Мясоедова) у Вадуці: “Українське свято”, “Козацький табір” та ряд творів на фольклорні мотиви, а також пастельні аркуші: “Поцілунок” (“Автопортрет з Мальвіною Вернічі”), “Зображення закоханих у колі соняшника”, “Зображення кобзаря у колі соняшника” та інші. У цих творах присутня “національна ідея”, властива українській ментальності, і яку прослідковано в історичній бувальщині та народному побуті.

Якщо характерною особливістю розвитку стилю модерн є рафінована

витонченість рисунка, насиченість декору і манірність виконання, що знаходить своє вираження у творчості Г.Нарбути, М.Жука, В.Масютіна, то ці ж риси притаманні також художникові І.Мясоєдову. Вплив модерну сприяє збагаченню його палітри, що з особливою емоційною пристрасстю проявилось в народних сценах і краєвидах Полтавщини. В деяких з них втілилися думки художника про долю батьківщини, про героїчні сторінки її історії (“Мандруючий кобзар” та ін.). Побутові картини та краєвиди тяжіють до етнографічної достовірності (що ми бачимо, наприклад, в пастельному аркуші “Українське весілля”, “Сорочинський ярмарок” та ін.), в яких художник не лише передає красу людей і природи, а й заявляє про свою органічну спорідненість із рідним краєм, із історією та життям народу.

3.3 Стил ь модерн в графічному і портретному мистецтві. Модерн у творчості І.Мясоєдова став одним із чільних напрямків. У руслі модерну найповніше проявилася його творчість. Живописна пластика полотен спрощується, набуває конструктивності, відчувається захоплення вибагливою і безпосередньою орнаментикою, що притаманно творчості багатьох художників доби: Г.Нарбути, І.Бурячка, К.Сихульського, М.Жука, К.Стефановича та ін.

Значне місце у творчості І.Мясоєдова займає проектування театральних костюмів, афіш та декорацій, що було викликано пошуканням театрального життя столичних міст України і Росії та численними ефектними театральними видовищами. Мабуть, саме вони стали для Мясоєдова стимулом у створенні цілої серії “серпантинних танців”, зафіксованих у “Портретах Мальвіни Вернічі у костюмах народів світу”. Серед них виділяються ескізи і плакати до танців: “Ураган”, “Індійський танець”, “Мальвіна Вернічі у турецькому костюмі”, “Мальвіна Вернічі в іспанському костюмі” та інші з динамічним і кольоровим підкресленням характерних особливостей народів світу. Цю серію театральних костюмів Мясоєдов розпочав ще у Полтаві, але продовжив і ширше розгорнув, масштабно охоплюючи історію танцю від античності до тогочасся, уже в Берліні.

Працюючи в багатьох видах і жанрах образотворчого, сценічного мистецтва, фотографії і оформленні журналів, І.Мясоєдов у руслі модерну найповніше виразив своє природне прагнення орнаментально-декоративних умовностей тла з натуралістичною відчутністю постатей і окремих деталей, з силуетністю та динамікою великих кольорових площин.

3.4 Релігійна тема у живописі та графіці. Християнська міфологія та пошуки Бога у власній душі завжди займали у творчості Мясоєдова достатньо важливе місце. Ними просякнуті практично всі твори художника. У підрозділі проводяться паралелі пошуків релігійної свідомості у філософських роботах мислителів початку ХХ століття, вивчається їх вплив на “релігійне мистецтво” у творчості М.Сосенка, М.Бочука, П.Холодного, В.Пашенка та самого І.Мясоєдова. На жаль, творів І.Мясоєдова на теми християнства ні в Росії, ні в музеях України немає. Однак порушення релігійно-етичних тем мало місце ще у полтавський період його життя. Серед ранніх творів на теми християнського милосердя

можна назвати плакат “Ангел-охоронець”, спеціально розроблений для Всеросійської земської спілки допомоги пораненим у Першій світовій війні. Чимало творів релігійного змісту зберігаються у колекціях Західної Європи: серія пастельних листів з життя св. Георгія і пророка Мойсея, великодня серія та багатофігурні композиції, наприклад, “Шлюб у Кані” та ін., глибоко релігійні за духом і категорично несумісні з традиційним іконописом. Очевидно, твори І.Мясоедова релігійної тематики переважно викликані соціальними і політичними подіями, які відбувалися в Росії та Україні на початку ХХ століття, а також прагненням художника проникнути в минуле християнської міфології і поєднати її з першим часом. Але трактування таких тем, як: “Св.Єронім”, “Св.Юрій”, “Мойсей та Аарон” не канонічне, а наближене до світських.

Розділ 4 ОСОБЛИВОСТІ ТВОРЧОГО МЕТОДУ І.Г.МЯСОЄДОВА

Для з'ясування суті його методу та складових системи естетичних принципів необхідно класифікувати твори художника за стилетворчими категоріями, визначити притаманні засоби творчого виконання, знайти витоки і паралелі кожного зі стильових напрямків тогочасної художньої культури. На основі аналізу окремого твору або типологічних груп висвітлюється чітка орієнтація І.Мясоедова на стильові скерування своєї епохи, близькість його методологічних і стилетворчих позицій із тими творцями, в яких яскраво відобразився ще усвідомлений романтизмом конфлікт між особистістю і суспільством, що породжувало суб'єктивізм у мистецтві і широкий орієнтир художніх явищ, зупиняючись на неокласици та національній романтиці, не відмовляючись від плєнеризму й різноманітних художніх засад, навіть з їх яскраво вираженою тенденцією видовищної солонності, підправленою модернізмом й орієнтованою на елітарну художню культуру.

4.1 Неокласицизм і художня культура міфу в образотворчості. Неокласицизм, що склався на початку ХХ століття, вніс істотні зміни у розуміння проблем художньої творчості. Протиставляючись стилю модерн, він був одним із основних принципів відображення дійсності й одночасно ніс в собі естетичне і культурно-академічне надбання минулого. Як наслідок - внутрішньою потребою цього напрямку в мистецтві було звернення до міфологічних мотивів. Античність сприймалася як щось гармонійне і прекрасне, про що мріяв художник. Риси нового художньо-філософського руху з його прагненням до глибинних витоків ідеалів античності помітні у творчості відомих російських та українських майстрів пензля: В.Серова, К.Богаєвського, О.Литовченка, Ф.Кричевського, Ф.Красицького та ін.

Неокласицизм у творах І.Мясоедова виразився насамперед у формах композиційної побудови картин, де певна надуманість поз і жестів героїв, театралізація сюжетної суті, - все спрямоване на створення атмосфери естетичної досконалості та краси. Не менш важливим фактором є безконфліктність зображеного моменту. Драматична подія є лише формою подання матеріалу, в якій історичні факти набувають видовищно-героїзованого характеру. Але

міфологічна тематика не обезцінена.

На відміну від художників, у творчості яких відчувається живий зв'язок із життям народу, у творах І.Мясоедова внутрішньою потребою насамперед являється ідеалізація минулого через міфологічні образи та сюжети. Міфологія тут виступає як форма зняття антагонізмів дійсності. В глибокому і потужному художньо-філософському руслі неокласицизму міфологія стає реакцією на дійсність з відстороненням соціального реалізму і джерелом натхненної краси, наповненої елегійним настроєм, гармонією, життєлюбством, що виразно простежується у полотнах: "Похід аргонавтів за золотим руном", "Боротьба за тіло Патрокла", "Венеціанські купці-грабіжники", "Боротьба Тезея з кентаврами", "Українське весілля", "Шлюб в Кані" та ін.

4.2 Пошуки "Вічної Краси" і трактування фольклорних мотивів в образотворчій стилістиці модерну. В основі взаємодії різних мистецтв, притаманної творчій практиці І.Мясоедова, лежала абсолютизація краси як головної ланки мистецьких пошуків. Прихильність творчих інтересів художника до античної традиції поєднувалася з прагненням пошуків нового всеохоплюючого стилю - стилю модерн з тяжінням до синтетичних рішень. У творах, позначених цим стилістичним спрямуванням, чільною виступає ідея естетичної досконалості та чистої краси. Рисами "Великого стилю" наділена значна частина творів І.Мясоедова, що мають міфологічну сюжетну основу. Серед інших - "Сатир і Німфа", "Автопортрет з Мальвіною Вернічі", "Геркулес у боротьбі з лернейською гідрою". "Розігруючи" трагедію, взяту з античності, він творить власне театральне видовище, спрямоване на утвердження естетичної досконалості, і запевняє, що перед ним жива дійсність, саме тому така самовіддача мистецтву. У цих творах художник відточує своє вміння моделювати форму, застосовувати ефектні кольорові плями і досягати вишуканої краси ліній, а лінійна вишуканість із міфологічним навантаженням була виразником модерну. У виразних проявах нової міфотворчості І.Мясоедова ми також бачимо трактування національних традицій та українського фольклору, що підпорядковується ідеалу естетичної досконалості. Розглядаючи твори І.Мясоедова фольклорного змісту, автор ділить їх на дві суміжні типологічні групи: неокласицистичну і твори, виконані в стилі модерн. Якщо його невеликі за розміром краєвиди виконані з романтичним піднесенням, проникнуті любов'ю до рідного краю, то інші пастельні аркуші ("Поцілунок", "Зображення кобзаря в серцевині соняшника", "Зображення соняшника з закоханими" та ін.) відповідають стилю модерн. Тут наявне виразне тяжіння автора до декоративності та узагальнення: чітко обмежені плями кольору контрастують між собою - темні зі світлими, холодні з теплими. Зображення закоханих у серцевині стилізованого жовтого соняшника з покрученими стеблами подається на тлі блакитного неба. Але художник у цих творах не обмежується тільки декоративністю, а також має на увазі символічне значення соняшника, що тамує в собі прихований зміст, і цим протиставляє себе натуралістичним тенденціям мистецтва другої половини XIX століття. Таким чином, методологічні

і стилетворчі основи тут характерні для загальноєвропейського кола проблем пошуку стилю в мистецтві ХХ століття. Застосовуючи прийоми стилізації та символічну умовність образів, художник пробуджує усю гаму поетичних почуттів, що передаються через емоційний колорит сюжетного образу та «магію» національної краси.

Відзначаючи місце І.Мясоєдова в трактуванні фольклорних мотивів серед українських художників початку ХХ століття, слід визнати, що мислення майстра істотно відрізнялося від справді національного. Вихований на загальноєвропейських зразках стилетворення в образотворчості, національне мистецтво він бачив у романтичній стихії кольору й народних традицій. Тому художник, який відвернувся від своєї епохи та суспільства, швидше був споглядачем, талановитим майстром втілення й відображення фольклору в своєму мистецтві, ніж його духовним носієм. Беручи за основу сюжету сцену з життя українського народу, своє завдання митець бачив у максимально точному дотриманні етнографічних зразків, відтворенні їх особливостей. Але саме так проявився зв'язок І.Мясоєдова з національним мистецтвом, із його традиціями.

4.3 Символізм і філософія християнства у творчому методі. Розкриваючи зміст цього напрямку в художній творчості І.Мясоєдова, простежуються аналогії загальних пошуків у мистецтві майстрів України, Росії та Західної Європи. Символізм Мясоєдова є внутрішньою потребою його світосприйняття і вираження думки про сучасну епоху: твір трансформує світ, піднімає людину над буденністю, разом із тим розкриває її напружені моральні пошуки в духовній атмосфері Росії та України, турбуючись про поєднання міфічного світу з реальним, земним.

Символізмом, у більшій чи меншій мірі, просякнуті всі твори І.Мясоєдова, що з'явилися в час особливої розхитаності філософських систем та релігій. І мистецтво, і релігія немислимі без емоційного ставлення до світу, бо для модерну характерний вияв людської пристрасті, її еротизм. Християнська тема у творчості І.Мясоєдова розвивається згідно думки, що мистецтво - це прояв ідеї Бога та Краси.

Аналогічно до теорії символізму А.Белого І.Мясоєдов стверджує, що мистецтво повинно проявляти ідею Бога. Але оскільки будь-яке мистецтво символічне, то воно обов'язково приведе художника на шлях пізнання релігії, яка за А.Белим є системою послідовно розгорнутих символів. Художник-символіст, насичуючи образ переживанням, перетворює його в своїй творчості. Такий перетворений образ є символом (13).

Таким чином, мистецтво, вважає художник, - це не лише творчий акт, у ньому прихована духовна сутність, оскільки в християнстві моральність без Христа - ніщо. У творчості І.Мясоєдова розуміння образу Христа переростає в алегорію, тобто в модель майбутнього всього людства. Саме цей сенс був закладений ним в таких творах, як "Шлюб в Кані", "Св.Марія з немовлям", "Скрижалі Мойсея", "Ангел-охоронець", "Вітчизна. Алегорія" та ін.

4.4 Реалістичне у стилістиці художньої форми. Метод алегорії. Незважаючи на різнобічність і всеохопність художнього генія І.Мясоєдова, реалізм у його творчій спадщині окреслюється чіткими рамками і має досить виразні витоки свого розвитку: національна романтика і соціальні революції.

Допоміжними засобами алегорії в образотворчості він прагне сформулювати і донести до глядача сутність соціального зла.

У широкому розумінні реалізм передбачає правдиве відтворення типових характеристик і достатньо виразне ставлення до дійсності. Реальному відтворенню дійсності завжди приділяли велику увагу. У XIX столітті реалізм був головним принципом відтворення життя і генетично пов'язаний із мистецтвом минулих століть. Однак у XX столітті цей напрям зазнав значних змін. Стосовно творчості І.Мясоєдова реалістичний принцип відображення дійсності (через свій інтегральний вплив на інші твори символіко-філософського змісту) стає головною сполучною ланкою між художником і його епохою. Знайти прекрасне у буденному, опоетизувати явища життя, прагнення виразити в картині чи етюдї своє особисте переживання від природи, стало важливим фактором у мистецтві художника. Відтворення руху хмар, шелесту листя, вологості повітря, захоплення живим спілкуванням із природою - ось що характерне для І.Мясоєдова як художника реалістичної школи. У його мистецтві багато краєвидів і автопортретів. Розкривають його національну самосвідомість картини, створені за сюжетами з історичного минулого українського народу, традицій та фольклору. Серед них - такі, наприклад, як "Мандруючий кобзар", "Поцілунок" ("Автопортрет з Мальвіною Вернічі"), "Українське весілля", "Сорочинський ярмарок", чисельні краєвиди України. Вони опоетизовують красу й етнографічну привабливість краю. Таким чином, орієнтація на національну спадщину визначає своєрідність зв'язку художника з його життям.

У ряді творів І.Мясоєдов не лише втручається у зображувану подію, але й дає їй моральну оцінку та змушує глядачів співпереживати. Художник-реаліст свідомо усувається від естетичної та моральної оцінок героїв, перетворюючи твір мистецтва у фотографію життя, зберігаючи всі подробиці й деталі подій. Зокрема, такими є твори "Г.Г.Мясоєдов на смертному одрі" (1911), "Собаки роздирають труп убитого німецького солдата" (1914). Те, що І.Мясоєдов відтворює абсолютно точний, відповідний дійсності та часу факт, не викликає сумніву. В цьому сенсі художник створює алегоричну інтерпретацію відображення дійсності.

Таким чином, те, що автор виділяє у творах І.Мясоєдова, не є безпристрасною описовістю. Пастельні та графічні твори художника на теми апокаліпсису часу із зображеннями "революціонерів" у вигляді могутньої, тупої та руйнівної "горили", шабашу цих "революціонерів", ніяк не вписуються у визначення "відтворення факту". Водночас зображувані "революціонери-горили" - це алегоричний образ, що підсилює емоційне звучання твору.

Створюючи картини на теми апокаліпсису епохи, громадянських воєн та

революції, І.Мясоедов вдається до цілком реалістичної техніки виконання. Чим яскравіше розгорталися події світової війни, тим жорстокішим ставав рисунок митця. Його усвідомлення часу йшло тим же еволюційним шляхом, що й розвиток подальших подій. І якщо перші малюнки ще свідчили про неповні уявлення тих страхів, які несе з собою війна, то “демонічну” серію робіт про революцію і революціонерів пережив художник уже безпосередньо на власному досвіді. Ця серія картин стає у творчості митця найбільш сміливою і викривальною, наближається за викривальними засобами до мистецтва плаката.

ВИСНОВКИ

Вивчення соціально-історичних факторів і процесів у художній культурі України дозволяє зробити висновок про те, що І.Мясоедов достатньо яскраво й незвично відобразив віяння часу. Дослідження виявило досить велике значення “історизмів”, академізму, модерну й інших художніх напрямків та стилів епохи. Твори І.Мясоедова (як той або інший вияв творчого методу) розглядаються у контексті художнього життя України, Росії та Західної Європи, у порівнянні з розвитком стилєвих пошуків майстрів його епохи. Впливи культурного середовища визначили еволюцію у часовому аспекті і пластичних структур зображуваного з фольклорною, міфологічною чи соціальною мотивацією.

Таким чином, з'ясується, що художня манера виконання твору не виходить за рамки основних методологічних проявів і принципів стилєтворення в українському образотворчому мистецтві початку ХХ століття.

Розглядаючи творчий метод І.Мясоедова в поступовому його розвитку, виявлено перехід особистості митця від споглядално-замкненого сприйняття дійсності до узагальнюючого символіко-філософського мислення, самостійного генерування ідей і методів стилєтворення. Творчий метод митця засвідчив стремління до цілісності, універсалізму та гнучкості сприйняття, до творчого застосування стилістичних та естетичних ідей епохи. Застосовуючи прийоми стилізації та символічну умовність образів, художник пробуджує всю гаму поетичних почуттів: твір трансформує світ, піднімає людину над буденністю і разом з тим розкриває напружені моральні пошуки в духовній атмосфері світу.

Особливістю І.Мясоедова є здатність сприймати й відображати міф, історичні чи тогочасні події в багатьох стилєтворчих способах художнього мислення. Визначаючи напрямки стилєтворчих шукань у художній культурі міфу, символічному алегоризмі чи трактуванні фольклорних мотивів в образотворчій стилістиці модерну, ми приходимо до висновку, що визначальними сукупними рисами творчого методу художника є універсальність творчих інтересів, стремління з'єднати історію і сучасність, традиції в образотворчості Сходу та Заходу. Початково світогляд й академічні принципи І.Мясоедова виражають його розгубленість у розкритті суті свого часу, відстороненість його ідейно-естетичних позицій від дійсності. На відміну від художників, у творчості яких відчувається живий зв'язок із життям народу, у творах І.Мясоедова внутрішньою потребою

насамперед являється ідеалізація минулого. Міфологія виступає як форма зняття антагонізмів дійсності, стає реакцією на дійсність і джерелом натхненної краси.

Зв'язок І.Мясоедова з національним мистецтвом та його традиціями проявився у творах фольклорного змісту з максимальним відтворенням етнографічних зразків та сцен із життя українського народу. В кожному з цих творів присутній національний колорит, котрий прослідковано в історичній бувальщині та народному побуті. В деяких із них втілилися думки художника про долю батьківщини та героїчні сторінки її історії. При цьому, художник був швидше споглядачем, талановитим майстром відображення фольклору в своєму мистецтві, ніж його духовним носієм.

Трактування І.Мясоедовим античної міфології, релігійної тематики, українських фольклорних мотивів головним чином проходило крізь призму неокласичних варіантів виконання і стилю модерн.

Неокласичні форми відображення дійсності - головний компонент творчого методу художника, який простежується практично в кожному художньому творі (живописному чи графічному). Ця спрямованість у творчості І.Мясоедова та художників його часу полягає в певній опоетизації історичних подій, в безконфліктності відображеного моменту й естетичній спрямованості твору. Формотворчі принципи відображення фольклорного чи міфологічного змісту у творчості майстра йдуть через академічне трактування форми, хоча хвиля естетизму змусила його підкорятися загальним вимогам століття.

Стиль модерн як ознака епохи - це особлива сторінка творчого життя І.Мясоедова. Його мистецтво завжди було спрямоване на культ краси. Це була його внутрішня сутність і філософія. Декоративна вишуканість творів нерідко поєднувалася з утаємниченою символікою змістового навантаження або ж просто була позначена видовищною салонністю. Саме цей стиль став для Мясоедова стимулом у створенні цілої серії "серпантинних танців". Працюючи в багатьох видах і жанрах образотворчого і сценічного мистецтва та над графічним оформленням журналів, художник у руслі модерну найповніше виразив своє природне прагнення до орнаментально-декоративної умовності лінії.

Моральне бачення І.Мясоедова соціально-політичних подій виражається через символічний алегоризм і філософію християнства у творчому методі, де головними темами виступають події світової війни та соціальних революцій. Естетичним символізмом і проблемами богошукання пронизано більшість творів майстра. Тому абсолютизація художньо-філософського мислення наближає його до теоретиків релігійного світосприйняття. Однак, і для цієї групи творів характерне світське трактування сцен, несумісних із традиційним іконописом. В інших полотнах художник допоміжними засобами алегорії прагне сформулювати сутність соціального зла. Створюючи картини на теми апокаліпсису епохи, громадянських воєн та революцій, митець створює алегоричну інтерпретацію відображення дійсності, а за викривальними засобами наближається до мистецтва плакату.

Дослідження життєвого і творчого шляху митця дозволило здійснити систематизацію художньої спадщини І.Мясоедова, каталогізацію його творів, які переважно зберігаються у князівстві Ліхтенштейн (тут у 1992 році за допомогою автора було створено Товариство ім. І.Г.Мясоедова, відомого там як Євген Зотов); вивчення дореволюційних видань, мемуарних спогадів та архівних матеріалів значно збагатили творчий образ майстра, що розширює наші знання про цей період і допомагає проаналізувати художнє життя України на початку ХХ століття.

Загальна система принципів художнього мислення у формотворчості і методиці побудови стилістичної мови на історичному та культурному фоні епохи дає підстави сприймати художню особистість І.Мясоедова як одного з яскравих представників творчої інтелігенції України ХІХ - початку ХХ століть. Його мистецтво за масштабністю виявів та ідейною суттю піднялося значно вище загальноприйнятих завдань, а тому повинне зайняти належне місце на сторінках історії національної культури.

Список публікацій за темою дисертації:

1 Коваленко А. Иван Мясоедов - художник Серебряного века. – Севастополь: Мир, 1998. - 204 с.: ил. (Монография).

2 Коваленко А. Українські фольклорні мотиви у творчості російського художника Івана Мясоедова //Діалог культур: Україна у світовому контексті. Мистецтво і освіта: Збірник наукових праць / Упорядн. і відп. ред. С.Черепанова. - Львів: Каменяр, 1998. - Вип.3. - С. 514 - 521.

3 Коваленко А. Тема України у творчості Івана Мясоедова. 1881-1953 / Традиції та новачі у вищій архітектурно-художній освіті: Збірка наукових праць вузів художньо - будівельного профілю України і Росії / Під заг. ред. Н.Трегуб. - Харків: ХХПІ, 1998. - Вип 4-5. - С.116 - 118.

4 Коваленко А. Стиль модерн в творчестве И.Г.Мясоедова: По следам одной выставки и всей жизни //Культура народов Причерноморья: Научный журнал. - Симферополь: СГУ; Межвузовский центр "Крым". - 1998. - № 5. - С. 233-238.

5 Коваленко А. Фрагмент картини художньо-освітнього розвитку на Полтавщині наприкінці ХІХ - початку ХХ століть //Вісник Львівської академії мистецтв. Спецвипуск /Упоряд.- ред. Р.Шмагалю. - Львів: Українські технології, 1999. – С.149-155.

6 Коваленко А. Традиции и новации в искусстве Ивана Мясоедова (1881-1953) // Проблемы провинциальной художественной культуры: Сборник научных трудов. - Курск: Изд-во "Курск", 2000. - Вып.2. - С.105-114.

7 Коваленко А. Художник - тореадор: Правда і легенди про Івана Мясоедова // Криниця. - 1991. - № 4 (8). - С. 24 - 27.: іл.

8 Коваленко А. Жизнь-легенда // Художник. - 1993. - № 1-2. - С.23-26.:ил.

9 Коваленко А., Бардакова Ю. У відблисках Срібного віку // Київ. - 1994. - № 3- 4. - С. 167-168.

10 Коваленко А. Український світ у творчості Івана Мясоедова // Образотворче мистецтво. - 1999. - № 3- 4. - С. 90-92.: іл.

Коваленко А.І. Творча спадщина І.Г.Мясоєдова (Дослідження методу стилетворення в українському образотворчому мистецтві початку ХХ століття). – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства за спеціальністю 17.00.05 - образотворче мистецтво. - Львівська академія мистецтв, Львів, 2001.

Дисертація присвячена художній спадщині і методу стилетворення у мистецтві І.Г.Мясоєдова. На прикладі цієї обдарованої особистості досліджуються проблемні аспекти розвитку художньої культури початку ХХ століття.

Аналізуючи творчі шляхи І.Г.Мясоєдова, його пошуки стилю і методів виконання твору, дисертант проводить широкий порівняльний аналіз зі стилістичними шуканнями митців того часу у контексті філософсько-релігійних, соціально-політичних і морально-естетичних категорій. Висвітлюючи основні етапи формування І.Мясоєдова як творчої особистості, автор дає оцінку його ролі у художній культурі України початку ХХ ст., показує проблемні аспекти вивчення вітчизняного мистецтва в еміграції та повернення несправедливо забутих імен художників на сторінки історії вітчизняної культури. Комплексний розгляд творчої спадщини художника охоплює широкий бібліографічний аналіз закордонних джерел.

Ключові слова: мистецтво України, творчість І.Мясоєдова, атрибуція, творчий метод, стиль модерн, символізм, алегорія, мистецтво в еміграції.

Коваленко А.И. Творческое наследие И.Г.Мясоєдова (Исследование метода стилиобразования в украинском изобразительном искусстве начала ХХ века). - Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата искусствоведения по специальности 17.00.05 - изобразительное искусство. - Львовская академия искусств, Львов, 2001.

Диссертация посвящается художественному наследию, методу и стилиобразующим принципам в искусстве И.Г.Мясоєдова, на примере которого исследуются проблемные аспекты украинской художественной культуры начала ХХ века.

Анализируя творческие пути И.Г.Мясоєдова, его стилиобразующие методы исполнения произведений, диссертант одновременно проводит широкий сравнительный анализ его искусства со стилистическими поисками мастеров того времени с позиций философско-религиозных, социально-политических и нравственно-эстетических категорий.

Осветив основные этапы формирования И.Мясоєдова в творческую одаренную личность, автор дает оценку его роли и места в художественной культуре Украины начала ХХ века. Освещает проблемные аспекты изучения искусства в эмиграции и возвращения забытых имен художников на страницы истории отечественной культуры.

Через систему подразделов автор все произведения И.Г.Мясоедова разложил на ряд категорий, где рассматриваются принципиальные позиции художественно-пластического языка и эстетической направленности, имевшей место в искусстве XX века. В качестве главных направлений выступает античная мифология, отображение украинского фольклора, традиций, темы христианства и религиозные сюжеты, а также мотивы, связанные с поисками “Вечной красоты”, как формы отражения мира, преломленные через стиль модерн и символизм.

Истоки метода стилеобразования И.Мясоедова лежат в стилевых поисках и устремленности лучшей части творческой интеллигенции Украины, России и Западной Европы конца XIX – начала XX века. Для этой цели автор разложил все произведения художника на ряд стилеобразующих категорий: “Неоклассицизм и художественная культура мифа”, “Поиски “Вечной красоты” и трактование фольклорных мотивов в изобразительной стилистике модерна”, “Символизм и философия христианства в творческом методе”, “Реалистическое в стилистике художественной формы. Метод аллегории”. Для каждой из них И.Мясоедов создал свою стилеобразующую систему и метод исполнения.

Совершенно особое место занимают произведения, созданные художником в эмиграции (1922 -1953 гг.). В Берлине он участвовал в выпуске журнала «Русский Берлин», создал целую серию живописных портретов, в которых достиг вершин в выражении психологических характеристик, писал декорации и эскизы костюмов для театральных постановок и кино, и даже сам снимался в роли русского боярина.

Диссертант делает вывод о четкой ориентации И.Мясоедова в стилевых поисках, о схожести его методологических подходов к исполнению произведения искусства с мастерами его времени, определяет роль и место И.Г.Мясоедова в общекультурном художественном процессе XX века.

Ключевые слова: искусство Украины, творчество И.Г.Мясоедова, атрибуция, творческий метод, стиль модерн, символизм, аллегория, искусство в эмиграции.

Kovalenko A. I. The artistic heritage of I.G.Myasoedov (The research of method and style of the Ukrainian fine arts in the beginning of the XXth century). - Manuscript.

Dissertational thesis for obtaining a Scientific degree of Candidate in Art Sciences, History and Theory of Arts; speciality 17.00.05 - fine arts. - Lviv Academy of Arts, Lviv, 2001.

The dissertation is devoted to the heritage, method and research of style in the art of I.G.Myasoedov. This talented person is an example which helps to investigate the problem full aspects of studying of Ukrainian fine arts in the beginning of XX century.

Analyzing the trends of Myasoedov I.G. as an artist, his research of style and his methods of creating the works, the author of the dissertation at the same time, compares his works of art using the stylistic research of artist in this period from religious, social and aesthetic points of view. Having told about the main periods of formation of Myasoedov as a talented creative person, the author appreciates his role and his place in Ukrainian art at the end of XIX and at the beginning of XX centuries. He also throws light upon the aspects of studying the art of artists who left the country, and return the artists' names, unknown before, to the history of home culture.

The author studies the heritage of the artist in complex and gives a large bibliographical survey of the sources from abroad.

Key words: Ukrainian art, artistic creativity of I. Myasoedov, attribution, creative method, art nouveau, symbolism, allegory, foreign art.

Підписано до друку 01.04.2002 р.

Обсяг 0,9 авт. арк.

формат паперу 60 x 84 1/16

Замовлення 49 Наклад 100 прим.

Надруковано в НВЦ «ЕКОСІ-Гідрофізика»
90011, Севастополь, вул. Леніна, 28.

АВ 51.680

2007

МИСТ